

Universitetet i Bergen

Revidering av akkreditert ph.d.-studium i rettsvitenskap

NOKUTs rapporter

ISSN [1501-9640]

Forord

Komiteen for revidering av akkreditering av ph.d.-studiet i rettsvitenskap ved Universitetet i Bergen legger med dette fram sin rapport.

Komiteen takker Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen for all imøtekommenhet ved institusjonsbesøket.

Thomas Wilhelmsson, professor (leder)
Helsingfors universitet

Páll Sigurðsson, professor
Íslands universitet

Frederik Zimmer, professor
Universitetet i Oslo

Anders B. Mikelsen
Universitetet i Oslo

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
A) BAKGRUNN OG GRUNNLAG FOR VURDERINGEN	4
B) SAMMENDRAG.....	5
C) STUDIETS MÅL OG PROFIL	6
D) SAKKYNDIGES VURDERING I HENHOLD TIL NOKUTS FORSKRIFT	7
1. DET SKAL FORELIGGE EN PLAN FOR DOKTORGRADSSTUDIET/STIPENDPROGRAMMET JF § 2-3 (1).	7
2. INSTITUSJONEN SKAL HA ET STABILT FAGMILJØ KNYTTET TIL DOKTORGRADSSTUDIET/STIPENDPROGRAMMET JF § 2-3 (2).	12
3. DEN FAGLIGE VIRKSOMHETEN VED INSTITUSJONEN SKAL STØTTE OPP OM DOKTORGRADSSTUDIET/STIPENDPROGRAMMET JF § 2-3 (3).	16
4. INSTITUSJONEN SKAL DELTA AKTIVT I NASJONALT OG INTERNASJONALT SAMARBEID OG I NETTVERK SOM ER RELEVANTE FOR DOKTORGRADSSTUDIET/STIPENDPROGRAMMET JF § 2-3 (4).	18
5. INFRASTRUKTUREN SKAL VÆRE TILPASSET ORGANISERING AV STUDIETS/PROGRAMMETS KARAKTER OG RELATERES TIL DOKTORGRADSSTUDIETS/STIPENDPROGRAMMETS MÅL JF § 2-3 (5).	20
6. INSTITUSJONEN SKAL REDEGJØRE FOR HVORDAN DOKTORGRADSSTUDIET/STIPENDPROGRAMMET KVALITETSSIKRES I INSTITUSJONENS SYSTEM FOR KVALITETSSIKRING JF § 2-3 (6).	23
E) FAGLIG NIVÅ OG DOKUMENTERTE RESULTATER	26
F) KONKLUSJON.....	28
G) ANBEFALINGER FOR VIDERE UTVIKLING	29
H) APPENDIKS	30

A) BAKGRUNN OG GRUNNLAG FOR VURDERINGEN

Bakgrunn

NOKUTs styre vedtok 20. juni 2005 å iverksette en revidering av alle mastergradsstudier og ph.d.-studier i rettsvitenskap. Formålet med revidering av akkrediterte master- og ph.d.-studier innenfor rettsvitenskap er

- å undersøke om studiet tilfredsstillende gjelder standarder og kriterier.
- å bidra til å utvikle kvaliteten i studiene.

Kort beskrivelse av institusjonen

Universitetet i Bergen er med sine 16 000 studenter og vel 3 000 ansatte et mellomstort europeisk universitet. Det er et byuniversitet der sentrale deler av campus ligger i umiddelbar nærhet til de sentrale delene av Bergen. Universitetet i Bergen er både et lærested og en forskningsinstitusjon som dekker de fleste fagområder, organisert i sju fakultet og rundt 90 institutt og faglige sentre. Det juridiske fakultetet ble etablert som eget fakultet i 1980, etter at det juridiske studiet hadde vært organisert under andre fakulteter fra 1969.

Grunnlaget for vurderingen

NOKUTs standarder og kriterier for akkreditering av studier legges til grunn for evalueringen. Det skal legges vekt på utdanningens faglige nivå og dokumenterte resultater. Den sakkyndige vurderingen baseres på indikatorer for dokumenterte resultater sammen med selvevalueringen og institusjonsbesøket.

Organisering av rapporten

Rapporten er disponert i henhold til mal for selvevaluering og NOKUTs forskrift § 2.3 Standarder og kriterier for akkreditering av doktorgradsstudier.

B) SAMMENDRAG

Rapporten er utarbeidet på oppdrag fra NOKUT av en sakkyndig komité som består av professor Thomas Wilhelmsson (komiteens leder), professor Frederik Zimmer, professor Páll Sigurðsson og stipendiat Anders B. Mikelsen. Komiteen har vurdert om ph.d.-studiet i rettsvitenskap ved Universitet i Bergen fortsatt oppfyller kriteriene for akkreditering fastsatt i *Forskrift om standarder og kriterier for akkreditering av studier og kriterier for akkreditering av institusjoner i norsk høyere utdanning*, vedtatt av NOKUT 25.01.2006. Vurderingen bygger hovedsakelig på Det juridiske fakultets selvevaluering og informasjon fra lærere, studenter og administrasjonspersonale under intervjuer ved komiteens besøk på fakultetet.

Ph.d.-utdanningen i rettsvitenskap ved Universitetet i Bergen har hovedsakelig samme profil som andre ph.d.-studier, med fokus på ph.d.-avhandlingen som hovedprestasjon.

Komiteens mener at studiet oppfyller *NOKUTs standarder og kriterier for akkreditering av doktorgradsstudier*. Studiet oppfyller vilkåret om at det skal foreligge en plan for ph.d.-studiet, og alle kravene til planen er oppfylt. Fakultetet har et stabilt fagmiljø knyttet til studiet, og oppfyller alle kriteriene knyttet til fagmiljøet. Kravet om at den faglige virksomheten ved institusjonen skal støtte opp om ph.d.-studiet er også oppfylt. Institusjonen deltar aktivt i nasjonalt og internasjonalt samarbeid og nettverk som er relevante for ph.d.-studiet. Infrastrukturen er tilpasset organisering av studiets karakter, og relateres til studiets mål. Fakultetet har dessuten redegjort for hvordan studiet kvalitetssikres i institusjonens system for kvalitetssikring.

Fakultetet har en bred kompetanse på rettsvitenskapens område. Det modulbaserte undervisningsopplegget har en sterk vektlegging av teoretisk metode. Opplæringen inneholder blant annet undervisning om rettsvitenskapelige problemstillinger og presentasjon av avhandlingsarbeider. I tillegg skal studentene skrive et essay basert på rettsteoretiske problemstillinger. Samlet sett gir dette en god faglig sammenheng. Videre anser komiteen fakultetet for å ha høy kompetanse på flere områder.

På en annen side er det på enkelte rettsområder ikke ansvarlige lærere som har sin forskningsinnsats i faget. Videre er det blant studentene uttalt ønske om noe mer valgfrihet i opplæringsdelen, og at essayets emne burde være mer knyttet opp til de ulike avhandlingene. Komiteen mener fakultet bør vurdere å legge opp til muligheter for å fordype seg i flere alternativer enn de forholdsvis få rettsteorier som inngår i pensum. Fakultetet bør vurdere å ta sterkere initiativ til utenlandsopphold, og mer organisert oppfordre studentene til å utnytte de muligheter som tilbys.

C) STUDIETS MÅL OG PROFIL

Studiets mål

Målet for utdanningen er beskrevet i tilknytning til de enkelte modulene i studieprogrammet. Generelle mål spesifikt for den rettsvitenskapelige utdanningen angis ikke. Ph.d.-studiet er en forskerutdanning som kvalifiserer for forskningsvirksomhet, og for annet arbeid i samfunnet hvor det stilles krav til vitenskapelig innsikt eller hvor slik innsikt er nyttig.

Studiets profil

Studiet har hovedsakelig samme profil som andre ph.d.-studier, med fokus på ph.d.-avhandlingen som hovedprestasjon.

Undervisningen på ph.d.-studiet er basert på moduler. Modulene gjenspeiler en relativt sterk vektlegging av rettsteori. Det er også et krav om at studentene skal skrive et essay på bakgrunn av begrenset pensum i rettsteori og metodelære. Dette er, ifølge fakultetsledelsens opplysninger under institusjonsbesøket, motivert av et ønske om at studentene skal få best mulig generell vitenskapelig kompetanse.

D) SAKKYNDIGES VURDERING I HENHOLD TIL NOKUTs FORSKRIFT

1. Det skal foreligge en plan for doktorgradsstudiet/stipendprogrammet jf § 2-3 (1).

- Det skal foreligge et reglement for studiet/stipendprogrammet.
- Studiet/stipendprogrammet skal ha et dekkende navn.
- Planen skal vise at studiet/stipendprogrammet har tilstrekkelig faglig/kunstnerisk nivå, bredde og dybde og indre faglig sammenheng.
- Av planen skal det framgå hvordan studiet/stipendprogrammet knyttes opp mot fagområder/kunstfaglige områder med tilstrekkelig bredde og klar avgrensning til andre fagområder/kunstfaglige områder.
- Planen skal vise studiets/stipendprogrammets forankring i kjerneområde(r) som kan identifiseres i internasjonal sammenheng.
- Planen skal beskrive studiets/stipendprogrammets faglige/kunstneriske mål, opptaksgrunnlag og hva studiet/stipendprogrammet kvalifiserer til.
- Planen skal beskrive obligatoriske og valgfrie deler.
- Av planen skal det framgå at stipendiatens arbeid/prosjekt er satt inn i en bredere faglig sammenheng.

1.1. Det skal foreligge et reglement for studiet/stipendprogrammet

Beskrivelse

Universitetet i Bergen har et felles reglement for ph.d.-studiet som gjelder for alle fakultetene. Reglementet er under revisjon, men gjeldende reglement er *Reglement for graden philosophiae doctor (PhD) ved Universitetet i Bergen*, godkjent av Universitetsstyret 12.06.2003, med endringer av 21.10.2004. Det foreligger videre retningslinjer for forskerskolen: Utfyllende regler til § 4.2 opplæringsdelen ved forskerskole i rettsvitenskap ved Det juridiske fakultet, vedtatt av styret ved Det juridiske fakultet 20.06.06.

Vurdering

Studiet har et reglement i tråd med forutsetningene i NOKUTs forskrift.

1.2. Studiet/stipendprogrammet skal ha et dekkende navn

Beskrivelse

Studiets navn er "PhD-studiet ved Universitetet i Bergen - Rettsvitenskap".

Vurdering

Navnet er naturlig for et ph.d.-studium innenfor rettsvitenskap, og oppfyller kravet om at det skal være dekkende.

1.3. Planen skal vise at studiet/stipendprogrammet har tilstrekkelig faglig/kunstnerisk nivå, bredde og dybde og indre faglig sammenheng

Beskrivelse

Fra 1.august 2006 ble opplæringsdelen i fakultetets forskerutdanning organisert som Forskerskole i rettsvitenskap. Ifølge fakultetets selvevaluering er forskerskolen modulbasert og gir et mer omfattende og bedre strukturert tilbud enn før. Kravene til omfang av opplæringsdelen for den enkelte ph.d.-student er 30 studiepoeng. Ph.d.-studentene skal gjennomføre en videregående opplæring i faglig kontekst, metode og teori som sammen med avhandlingen gir bredde og faglig fordypning i eget fag, samtidig som faget settes inn i en større ramme. I løpet av forskerutdanningsperioden skal studenten også få trening i formidling av faglig arbeid overfor fagfeller, studenter og allmennheten.

Av Utfyllende regler for forskerskole i rettsvitenskap fremgår forskerskolens innhold og organisering. Forskerskolen består av 5 moduler:

1. Rettsteori og metodelære
2. Forskningsetikk
3. Opplegg av avhandlingen og praktiske metodeproblemer
4. Utvalgte rettsvitenskapelige emner og problemstillinger
5. Fremleggelser av eget prosjekt

Vurdering

Det modulbaserte opplegget synes å ha gjort det mulig å forbedre planens nivå, bredde, dybde og indre faglig sammenheng. Satsningen på teori, metode og etikk framstår som egnet både til fordypning i det vitenskapelige grunnlaget, og til å gi en bredere vitenskapelig innfallsvinkel på programmet.

Planen fyller kravene, og komiteens inntrykk er at den også er implementert på en god måte.

1.4. Av planen skal det framgå hvordan studiet/stipendprogrammet knyttes opp mot fagområder/kunstfaglige områder med tilstrekkelig bredde og klar avgrensning til andre fagområder/kunstfaglige områder.

Beskrivelse

Fakultetet tilbyr forskerutdanning i rettsvitenskap. Det opplyses i selvevalueringen at ettersom Universitetet i Bergen har felles reglement for alle ph.d.-studiene, slik at studiene leder frem til én ph.d.-grad, vil det forekomme ph.d.-prosjekt som tematisk ligger i grenseområdet mellom to eller flere fagområder. Det sies videre at Universitetet i Bergen også har lagt vekt på at forskerutdanningen skal kunne ha en tverrfaglig/tverrfakultær karakter, og på denne måten styrke samarbeidet over fakultetsgrensene. Fakultetets fagområde, rettsvitenskap, omfatter i sin kjerne rettsdogmatikken. Det har imidlertid over tid vært temmelig bred enighet på fakultetet om at rettsvitenskap også omfatter emner som grenser mot andre vitenskaper, så som rettssosiologi, rettsfilosofi og rettshistorie. Fakultetets syn er imidlertid, ifølge selvevalueringen, at det ikke kan trekkes noen eksakt grense mot andre vitenskapsområder. Fakultetet driver forskning både innenfor privatrettslige og offentligrettslige emner og opplyser selv at alle sentrale rettsområder dekkes. Ved fakultetet drives i tillegg til fagspesifikk

forskning også tverrfaglig samarbeid på tvers av fagene.

Vurdering

Fakultetet opererer med et bredt rettsvitenskapelig begrep. Etter komiteens syn medfører dette ingen problemer hva angår avgrensningen. Uavhengig av om en velger å operere med et snevert eller vidt rettsvitenskaplig begrep, er rettsvitenskap et internasjonalt anerkjent og vel etablert vitenskapsområde av stor bredde. Åpenheten mot tverrvitenskapelige problemstillinger er snarere en styrke.

Det framgår av planen hvordan studiet knyttes opp mot fagområder med tilstrekkelig bredde og klar avgrensning til andre fagområder.

1.5. Planen skal vise studiets/stipendprogrammets forankring i kjerneområde(r) som kan identifiseres i internasjonal sammenheng.

Beskrivelse

I fakultetets selvevaluering sies det at studiets gjenstand - og da også kjerneområde - er rettsvitenskap.

Vurdering

Det er ikke vanskelig å identifisere kjerneområdet rettsvitenskap i internasjonal sammenheng. Også emneområdene og spesialområdene kan lett identifiseres.

1.6. Planen skal beskrive studiets/stipendprogrammets faglige/kunstneriske mål, opptaksgrunnlag og hva studiet/stipendprogrammet kvalifiserer til.

Beskrivelse

Faglige mål er beskrevet under hver av modulene i opplæringsplanen. Målsetningen er nærmere beskrevet under ovenfor under punkt C om studiets mål og profil (s. 6).

For å kunne bli opptatt til forskerutdanning må søkeren ha mastergrad i rettsvitenskap eller tilsvarende utdanning, jf Reglementets § 2.1.

Forskerutdanningen kvalifiserer for forskningsvirksomhet og for annet arbeid i samfunnet hvor det stilles store krav til vitenskapelig innsikt. Utdanningen omfatter et selvstendig forskningsarbeid som dokumenteres med en vitenskapelig avhandling.

Vurdering

Komiteen mener at planens målbeskrivelse kunne ha vært tydeligere. Noe generelt mål spesifikt for den rettsvitenskapelige forskerutdanningen angis ikke.

Det bredere faglige målet er å skape gode forskere. Dette avspeiler seg i planen, for eksempel ved at forskerskolen inneholder en egen del med forskningsetikk. Intervjuet med fakultetsledelsen under institusjonsbesøket ga også inntrykk av et fakultet som er engasjert i å bygge opp en forskerutdanning med sterk vektlegging av vitenskaplighet og teoretiske og

metodiske ferdigheter. Utgangspunktet i dag er å arbeide for å utdanne ph.d.-studentene til en akademisk karriere, da fakultetet har stort behov for nyrekruttering.

Opptakskravene er etter komiteens mening på riktig nivå. Få søkere til ph.d.-studiet innebærer imidlertid en innebygd risiko når det gjelder kvaliteten. Det kom fram under institusjonsbesøket at fakultetet er bevisst på dette, og prøver å tilpasse utlysings- og opptaksprosedyrene for å sikre tilgangen til gode ph.d.-studenter.

Komiteen mener at planen fyller kravene, selv om målet kunne vært beskrevet mer eksplisitt.

1.7. Planen skal beskrive obligatoriske og valgfrie deler.

Beskrivelse

Forskerskolens moduler beskriver et innhold som tilsvarer 30 studiepoeng. Ph.d.-studentene skal gjennomføre de fem modulene som forskerskolen beskriver, men kan søke om å få godkjent opplæring utenom forskerskolen. Slik godkjenning gis av visedekan for forskning etter anbefaling av modulansvarlig. Det opplyses i selvevalueringen at blant annet i lys av adgangen til å få godkjent opplæring utenom forskerskolen, inneholder ikke forskerskolen valgfrie komponenter. Studentene kan velge når opplæringen skal gjennomføres, men må ha fått godkjent opplæringsdelen før avhandlingen innleveres til bedømmelse. Studentene skriver en avhandling som enten er en monografi eller flere innbyrdes sammenhengende artikler.

Vurdering

Modulstrukturen er grei, men det ble under institusjonsbesøket ytre ønsker fra studentene om litt mer valgfrihet. Kritikken kan bero på problemer i forbindelse med overgang til ny studiemodell (forskerskolen). Noe valgfrihet er for øvrig innebygd i modulene.

Hovedvekten av ph.d.-studiet ligger, slik det bør, på avhandlingsarbeidet (150 poeng). De modulbaserte studiene bør i det minste delvis støtte dette.

Det kan vanskelig settes klare grenser for hva som er relevant innsikt for et juridisk forskningsprosjekt, og modul 1, 2,3 og 5 omfatter alle temaer som må antas å kunne gi verdifulle bidrag i avhandlingsarbeidet uavhengig av den enkeltes forskningsfelt. Det bør likevel etter komiteens oppfatning være en målsetning at studentene skal oppleve at studiet gir verdifulle bidrag til deres prosjekter, og de må i utgangspunktet anses som de nærmeste til å vurdere dette. Det er etter komiteens mening grunn til å anta at læringsutbyttet og innsikten i juridisk forskning blir større om undervisningen utfordrer studentene på perspektiver som de kan knytte opp mot sitt forskningsprosjekt, enn perspektiver som ikke, eller i mindre grad, har slik relevans. De tilbakemeldingene komiteen fikk under sitt institusjonsbesøk kan tilsi at fakultetet med fordel kan overveie om det bør være rom for noe større valgfrihet innenfor modulstrukturen.

Blant studentene ble det uttalt under institusjonsbesøket at det er uheldig at man må skrive essay på bakgrunn av begrenset pensum i rettsteori og metodelære, og at essayene burde vært mer relatert til emnene de skriver avhandling innenfor. Fakultetsledelsen ga imidlertid under institusjonsbesøket uttrykk for at det er et bevisst valg fra deres side å unngå stor valgfrihet her. Den ønsker å styrke studentenes generelle kunnskaper i rettsteori og metode. Komiteen har stor forståelse for dette synspunktet. Likevel kunne man spørre seg om man ikke burde legge opp

muligheter for å fordype seg i flere alternativer enn de forholdsvis få rettsteorier som inngår i pensum.

Fakultetsledelsen ser ut til å praktisere et relativt strengt regime når det gjelder framdrift og forsinkelse. Dette har preventive fordeler, men kan i enkelte tilfeller slå uheldig ut. Spesielt overfor de ph.d.-studentene som kommer tilbake fra fødselspermisjon eller lignende, bør man være oppmerksom på et mulig behov for en ekstra innkjøringsperiode etter fraværet.

De obligatoriske og valgfrie delene i planen er i rimelig balanse i forhold til hverandre.

1.8. Av planen skal det framgå at stipendiatens arbeid/prosjekt er satt inn i en bredere faglig sammenheng.

Beskrivelse

Studentens arbeid/prosjekt vil enten være et individuelt prosjekt eller være en del av et større prosjekt. Arbeidet/prosjektet skal lede til en ph.d.-avhandling som ifølge ph.d.-reglementet § 6.1, 1. ledd *"skal være et selvstendig vitenskapelig arbeid av internasjonal standard og på et høyt faglig nivå når det gjelder problemformuleringer, begrepsmessig presisering, metodisk, teoretisk og empirisk grunnlag, dokumentasjon og framstillingsform. Avhandlingen skal kunne bidra til å utvikle ny faglig kunnskap og ligge på et faglig nivå som tilsier at den vil kunne publiseres som en del av fagets vitenskapelige litteratur."* Fakultetet skriver i selvevalueringen at de kvalitetskravene dette gir uttrykk for, vil virke inn både på de krav som stilles til avhandlingsprosjektet ved søknad om opptak på ph.d.-studiet og til den opplæringen som gis, herunder opplæringsdelens bredde og dybde. Videre sies det at det vil normalt være nødvendig for at avhandlingen skal fylle nivåkravene i ph.d.-reglementet, at den settes inn i en bredere faglig sammenheng, herunder ved at emnet har perspektiver mot omkringliggende rettsstoff.

Integreringen i det faglige miljøet ved fakultetet skjer blant annet gjennom forskergrupper. Denne ordning beskrives nærmere nedenfor under punkt 3.

Vurdering

Beskrivelsen av vilkårene som stilles til avhandlingen og av programmet for forskerskolen, viser at dette vilkåret er oppfylt.

Det modulbaserte opplegget har en sterk vektlegging av teoretisk metode. Opplæringen inneholder blant annet seminarer, annen undervisning om rettsvitenskapelige problemstillinger og diskusjon om studentenes arbeid. Samlet sett gir dette en god faglig sammenheng.

Ordningen med forskergrupper tilgodeser også integrering i den faglige sammenheng.

Den faglige sammenheng framgår av planen.

Konklusjon på punkt 1.

Det foreligger en plan for ph.d.-studiet, og alle kravene til planen er oppfylt, jf NOKUTs forskrift § 2-3 (1).

2. Institusjonen skal ha et stabilt fagmiljø knyttet til doktorgradsstudiet/stipendprogrammet jf § 2-3 (2).

- Størrelsen på fagmiljøet skal være tilpasset undervisningen, veiledningen og forskningen/det kunstneriske utviklingsarbeidet.
- Fagmiljøet skal drive aktiv forskningsvirksomhet/kunstnerisk utviklingsvirksomhet med god faglig bredde på høyt internasjonalt nivå.
- Institusjonen skal ha ansatte i hovedstilling med kompetanse innenfor det som regnes som kjerneområder for studiet/stipendprogrammet.
- Minst 50 % av de faglig ansatte knyttet til studiet/stipendprogrammet skal være professorer, de øvrige skal være førsteamanuenser.

2.1. Størrelsen på fagmiljøet skal være tilpasset undervisningen, veiledningen og forskningen/det kunstneriske utviklingsarbeidet

Beskrivelse

Antall årsverk i ulike stillingskategorier framgår av tabellen nedenfor. Det er i tillegg angitt hvor stor andel de ulike stillingsgrupper står for av de arbeidstimene som direkte brukes på henholdsvis undervisning og veiledning (U+V) og forskning og utviklingsarbeid (FoU), og annet. De ansatte med førstekompetanse (1.komp), det vil si førsteamanuenser og professorer er skilt ut. Det er også egne kolonner for hvor det vises hvor stor andel av disse som er professorer.

Ved beregningene er det tatt utgangspunkt i opplysningene fra fakultetet rapportert i dokumentet *Fakta om mastergrads- og doktorgradsstudiet i rettsvitenskap Ved Universitetet i Oslo, Tabell 13, Faglig innsats i master- og doktorgradsstudiet, målt i årsverk*. For ph.d.-studiet er det ikke oppført FoU for personer uten førstekompetanse. På grunnlag av innspill fra fagmiljøene, er det heller ikke oppført noen årsverk under "annet" for ph.d.-studiet. Tallene bygger på fakultets opplysninger om situasjonen per 01.05.2007.

Tabell I: Oversikt over faglig ansatte på ph.d.- studiet

	totalt	1.komp	professor	1. komp	professor¹
årsverk u+v	0,8	0,82	0,75	100 %	91 %
årsverk FoU	18	18,2	8,99	100 %	49 %
årsverk annet	-	-	-	-	-
totalt	19,0	19,0	9,74	100 %	51 %

I tillegg til de faglig ansatte på fakultetet, benyttes også eksterne fagpersoner til veiledning og undervisning på ph.d.-studiet. Disse utgjør 0,35 årsverk.

¹ Andel professorer av ansatte med førstekompetanse

Fakultetet opplyser i selvevalueringen at professorene og førsteamanuensene knyttet til fagmiljøet på fakultetet bidrar i større eller mindre grad som undervisere og veiledere, samt at de utgjør det fagmiljøet ph.d.-studentene ferdes i til daglig. Fakultetet har fortsatt behov for rekruttering til stillinger der det kreves førstekompetanse, og må i noen grad også benytte eksterne undervisere og veiledere på ph.d.-studiet.

Vurdering

Komiteens forståelse av hvem som her omfattes av begrepet "fagmiljøet", er alle som bidrar med undervisning, veiledning og forskning til ph.d.-studiet. Forskningen som foretas av de som inngår i fagmiljøet for ph.d.-studiet medregnes i sin helhet, da det ikke er meningsfullt å gjøre noen oppdeling mellom forskning som er relatert til mastergradsstudiet og forskning som er relatert til ph.d.-studiet.

Definisjonen av "faglig ansatte" knyttet til studiet er noe snevrere, da eksterne forelesere og veiledere ikke omfattes av dette.

Tabell I viser at fakultetets faglig ansatte knyttet til ph.d.-studiet utgjør 19 årsverk.

Komiteens mening er at fagmiljøet er tilstrekkelig for å kunne holde undervisning og veiledning til de tjuetalls ph.d.-studenter på studiet. Fakultetet klarer langt på vei å skaffe til veie veiledere fra egen lærerstab, men trekker også noe på eksterne veiledere (hoved- eller biveiledere), og det stilles midler til rådighet for dette.

Komiteen anser fagmiljøet for å være tilstrekkelig for ph.d.-studiet.

2.2. Fagmiljøet skal drive aktiv forskningsvirksomhet/kunstnerisk utviklingsvirksomhet med god faglig bredde på høyt internasjonalt nivå

Beskrivelse

Fakultetet oppgir i selvevalueringen at forskningen ved Det juridiske fakultet spenner blant annet over alle de fag som er representert ved ph.d.-studentenes avhandlinger.

Det sies i selvevalueringen at fakultetet har et sterkt forskningsmiljø innenfor strafferett, straffeprosess og politirett, der fakultetet er ledende i Norge, og blant de ledende i Norden. Fakultetet sier videre at de også har sterke forskningsmiljøer innen sentrale formuerettslige fag som kontraktsrett, tingsrett, selskaps- og sammenslutningsrett, gjeldssøkningsrett, penge- og kredittrett og erstatningsrett. De nevner også forvaltningsrett og kommunalrett som sentrale områder der de mener fakultetet må regnes som ledende. I tillegg opplyser fakultetet at de gjennom mange år hatt en sterk profil med vekt på helse- og sosialrett og trygderett, som kan sammenfattes under benevnelsen velferdsrett.

EU/EØS-rett er et relativt nytt rettsområde, der det ved fakultetet har bygget opp kompetanse på viktige områder, særlig innenfor regulering av innkjøp til offentlige og halvoffentlige institusjoner og virksomheter. Når det gjelder internasjonale rettslige institusjoner og menneskerettigheter og innenfor rettsteori og rettsfilosofi har fakultetet bygget opp en sterk kompetanse.

Fakultetet har oppnådd ekstern finansiering til 26 prosjekter. Ett prosjekt er finansiert fra EUs

6. rammeprogram. Norges forskningsråd har finansiert 12 prosjekter hvori inngår to postdoktorstipend og fem doktorgradsstipend. L. Meltzer Høyskolefond, Universitetsfondet, Frihagens offentligrettslige minnefond og Forskningsrådet/UiB har finansiert 13 prosjekter.

Vurdering

Fakultetet har høy kompetanse på flere områder, derunder rettsteorien, og satser også på internasjonalt samarbeid. Det råder ingen tvil om at fakultetet fyller kravene.

2.3. Institusjonen skal ha ansatte i hovedstilling med kompetanse innenfor det som regnes som kjerneområder for studiet/stipendprogrammet

Beskrivelse

Fakultetets professorer og førsteamanuenser, som er de som er direkte knyttet til ph.d.-studiet driver veiledning, undervisning og forskning.

Fakultetet har 19 ansatte i hovedstilling tilknyttet ph.d.-studiet, og det er fast ansatte innenfor kjerneområdene.

Vurdering

Kjerneområdet for studiet er rettsvitenskap. I denne betydningen er kriteriet oppfylt.

Fakultetet har en bred kompetanse på rettsvitenskapens område. På visse sentrale områder som statsforfatningsrett og sivilprosess er det riktignok ikke ansvarlige lærere som har sin forskningsinnsats i faget. Vilåret anses likevel oppfylt.

2.4. Minst 50 % av de faglig ansatte knyttet til studiet/stipendprogrammet skal være professorer, de øvrige skal være førsteamanuenser

Beskrivelse

Ph.d.-studiet benytter fakultetets professorer og førsteamanuenser som forelesere på studiet og som veiledere. I tillegg benyttes også eksterne forelesere og veiledere.

Alle eksterne veiledere har minst førstestillingskompetanse. Også de aller fleste eksterne forelesere har førstestillingskompetanse, enten i rettsvitenskap eller i andre fag som er relevant i forhold til emnet de foreleser i.

Vurdering

Med ”faglig ansatte” menes kun de som er ansatte på fakultetet, og ikke eksterne fagpersoner tilknyttet studiet som forelesere eller veiledere.

Ifølge Tabell I i punkt 2.1. ovenfor er 51 % av de faglig ansatte professorer, og de øvrige er førsteamanuenser.

Dette kriteriet er oppfylt.

Konklusjon på punkt 2.

Institusjonen har et stabilt fagmiljø tilknyttet ph.d.-studiet, og alle kravene som stilles til fagmiljøet er oppfylt, jf NOKUTs forskrift § 2-3(2).

3. Den faglige virksomheten ved institusjonen skal støtte opp om doktorgradsstudiet/stipendprogrammet jf § 2-3 (3).

Beskrivelse

Ifølge fakultetets selvevaluering er forskningsaktiviteten grunnlaget for den faglige virksomheten ved fakultetet.

Fakultetet har etablert 13 forskergrupper for å imøtekomme behovet for konsentrasjon av forskningen om visse tyngdepunkt og en mer aktiv forskningsledelse. De opplyser at forskergruppene vil være et helt sentralt element i den videre utviklingen av forskningsaktiviteten innenfor de ulike rettsområder. Arbeidet med å videreutvikle forskergruppene som livskraftige forskningsmiljø, vil ifølge fakultetet være en av de viktigste oppgavene på forskningssiden i de kommende år. De fleste ph.d.-studentene vil inngå i en eller flere av disse forskergruppene, og henter mye av sin faglige støtte i disse gruppene.

Fakultetet satser nå, ifølge selvevalueringen, særskilt på utvikling av forskningsprosjekt innenfor området demokrati og rettsstat, som er utpekt som satsningsområde for Universitetet i Bergen. Dette vil omfatte problemstillinger fra sentrale deler av den offentlige retten og deler av privatretten og gi grunnlag for tverrfaglige eller flerfaglige prosjekt. Foreløpig har en av ph.d.-studentene avhandlingsprosjekt innenfor dette området. Fakultetet satser videre på å opprettholde og utvikle kompetansen innenfor områder som strafferett og straffeprosess, menneskerettigheter, forvaltningsrett, konkurranserett og sentral formuerett. Innenfor alle disse områdene har de i dag aktive ph.d.-studenter.

I samsvar med Universitetet i Bergens satsing på marin forskning, utviklingsforskning og regionsforskning, har fakultetet også satset på energi- og ressursforvaltningsrett med særlig vekt på havrett, kystsoneforvaltning og utnytting av marine ressurser. Dette er områder som dekker flere av ph.d.-studentenes avhandlingsprosjekt.

Vurdering

En betydelig andel av de faglig ansatte ved fakultetet deltar på ph.d.-studiet enten som ansvarlige for programmet, som forelesere eller som veiledere. I alle disse funksjonene vil deres forskningskompetanse og forskningsresultater støtte opp om studiet.

Etableringen av forskningsgrupper synes etter komiteens oppfatning å være et lovende tiltak, men gruppene er under utvikling og mange av dem søker ennå sin rolle. Antallet kan synes stort i forhold til fakultetets størrelse. Ifølge utsagn under institusjonsbesøket er fakultetet klar over at forskergruppene er i en konsolideringsfase, og er forberedt på å skjære ned antallet. Det er neppe noen tvil om at forskningsgruppene er, og vil være, viktige miljøer for ph.d.-studentene.

Konklusjon på punkt 3.

Kravet om at den faglige virksomheten ved institusjonen skal støtte opp om ph.d.-studiet, er oppfylt, jf NOKUTs forskrift § 2-3 (3).

4. Institusjonen skal delta aktivt i nasjonalt og internasjonalt samarbeid og i nettverk som er relevante for doktorgradsstudiet/stipendprogrammet jf § 2-3 (4).

Beskrivelse

Det framgår av selvevalueringen at fakultetet på nasjonalt plan har samarbeid med de øvrige juridiske fakulteter. Det holdes årlig et nasjonalt doktorgradsseminar der arrangementet går på omgang mellom de tre juridiske fakultetene. Videre arrangeres årlig et nasjonalt fakultetsmøte for de tre juridiske fakultetene. Der diskuteres saker av felles interesse, herunder også saker som gjelder ph.d.-studiet

Vitenskapelig ansatte ved fakultetet, herunder ph.d.-studentene deltar i flere nasjonale og internasjonale nettverk. Slik nettverksdeltagelse skjer dels etter ph.d.-studentens eget initiativ, dels ved at studenten introduseres til nettverk som veileder eller andre vitenskapelig tilsatte deltar i. Det er normalt den enkelte deltager, forskeren, og ikke institusjonen som deltar i det aktuelle nettverket.

Fakultetet har per dags dato til sammen 74 avtaler med utenlandske juridiske fakultet. Disse avtalene er dels gjennom Erasmus-programmet (58 avtaler fordelt på 19 land), Nordplus nettverket innen juss (12 fakultet), og fire bilaterale avtaler: Australia (1 avtale), Storbritannia (2 avtaler) og USA (1 avtale). Flere av avtalene er etablert med utgangspunkt i nettverk som fakultetets vitenskapelig tilsatte har vært eller er deltakere i. Avtalene med de juridiske fakultetene ved Bond University (Australia), Hamline University (USA) og Philipps-Universität Marburg (Tyskland) omfatter også ph.d.-studenter.

Norges forskningsråd finansierer et prosjekt med tittelen "Leige av lausøyre – Study Group on a European Civil Code" i 2005 og 2006. Dette prosjektet har ført fakultetet inn i et "Network of excellence" som er etablert ved avtale mellom EU-kommisjonen og et konsortium av 16 europeiske universitet og institusjoner med tilhørighet i Tyskland, Storbritannia, Sverige, Østerrike, Frankrike, Italia og Nederland. I 2006 ble det bevilget midler fra Meltzers Høyskolefond og Universitetet i Bergen til oppstart av et prosjekt med tittelen "Rettsstatlege utfordringar ved internasjonalisering av strafferettspleia, med særleg fokus på europeisk integrasjon". I prosjektet samarbeides det med fagpersoner fra de nordiske landene, Storbritannia, Tyskland, Sveits og Nederland, og det er inngått formelle avtaler om samarbeid med strafferettsmiljøene ved universitetene i Uppsala, Amsterdam og Bern i forbindelse med Forskningsråds-prosjektet.

I tillegg er det et nært samarbeid for fakultetets ph.d.-studenter og vitenskapelig tilsatte med det juridiske fakultetet ved Albert-Ludwigs-Universität Freiburg og Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht Freiburg, uten at dette er nedfelt i egne avtaler.

For å kunne sende ph.d.-studenter og kandidater til utenlandske juridiske fakultet, må fakultetet også kunne ta i mot og gi tilbud til utenlandske studenter og stipendiater. De siste årene har fakultetet tatt imot 2 – 5 utenlandske studenter/stipendiater for opphold fra 1 til 10 måneder.

Fakultetet samarbeider med fakultetene i Oslo og Tromsø om Nasjonalt doktorgradsseminar i rettsvitenskap. Det er et årlig arrangement som fakultetene bytter på å arrangere. Ph.d.-

studentene er målgruppen for seminaret, og en av målsetningene er å skape samarbeid mellom studentene.

Vurdering

Det kom fram under institusjonsbesøket at fakultetet prøver å stimulere til internasjonal samarbeid, og ser dette som viktig. Det er imidlertid ikke noe regelfestet krav om utenlandsopphold for studentene, og man presser ikke studentene til dette.

Det finnes økonomiske midler til utenlandsopphold, og fakultetet disponerer et tilstrekkelig antall studieplasser i utlandet. Det ble likevel opplyst under institusjonsbesøket at forholdsvis få ph.d.-studenter oppholder seg i lengre tid ved utenlandske institusjoner. Senere innkomne opplysninger viser at av 26 aktive ph.d.-studenter har 18 hatt utenlandsopphold i løpet av studiet. Oppholdenes varighet er fra 1 uke til 6 måneder. Flere har gjentatte opphold av én ukes varighet, mens ca halvparten har hatt opphold fra 1 til 6 måneder. Fakultets forklaring på hvorfor ikke enda flere har vært på utenlandsopphold er først og fremst at mange av studentene har familie med små barn. Dette er et stykke på vei en rimelig forklaring. Fakultetet kunne imidlertid vurdere å ta enda sterkere initiativ til utenlandsopphold, og mer organisert oppfordre studentene til å utnytte de muligheter som tilbys.

Konklusjon på punkt 4.

Institusjonen deltar tilstrekkelig aktivt i nasjonalt og internasjonalt samarbeid og nettverk, jf NOKUTs forskrift § 2-3 (4).

5. Infrastrukturen skal være tilpasset organisering av studiets/programmets karakter og relateres til doktorgradsstudiets/stipendprogrammets mål jf § 2-3 (5).

- Stipendiatene skal være sikret nødvendige og egnede arbeidsforhold bl.a. kontorplass/produksjonslokaler, utstyr, drifts- og produksjonsmidler.
- Bibliotektlestene skal være lett tilgjengelig og i samsvar med studiets/stipendprogrammets faglige innhold og nivå.
- Stipendiatene skal være sikret tilgang til IKT- tjenester av tilstrekkelig omfang og kvalitet.
- Tekniske og administrative støttetjenester skal være tilfredsstillende.

5.1. Stipendiatene skal være sikret nødvendige og egnede arbeidsforhold bl.a. kontorplass/produksjonslokaler, utstyr, drifts- og produksjonsmidler

Beskrivelse

Opplysningene på dette punktet bygger på selvevalueringen og komiteens besiktigelse.

Samtlige stipendiat har egne kontorer enten i hovedbygningen på Dragefjellet, eller i leide lokaler i Folkets Hus, som ligger nær jussbygget på Dragefjellet. Fellesrom begge steder er utstyrt med skrivere, kopimaskiner og annet utstyr. Realisering av byggetrinn II på Dragefjellet høsten 2008 gjør at hele virksomheten blir samlet på Dragefjellet. Studentene søker om og blir tildelt reisemidler og midler til vitenskapelig assistanse fra Forskningsutvalget etter behov.

Vurdering

Etter komiteens vurdering har stipendiatene ved universitetet i Bergen egnede arbeidsforhold. Det ble ikke gitt uttrykk for noen misnøye med arbeidsforholdene under komiteens institusjonsbesøk, verken fra studentenes eller ledelsens side. Den samlokaliseringen som er tenkt gjennomført ved byggetrinn II høsten 2008, vil selvsagt være en fordel for de stipendiat som i dag har kontor i leide lokaler i Folkets hus, og vil også komme det samlede faglige og sosiale miljøet ved fakultet til gode.

5.2. Bibliotektlestene skal være lett tilgjengelig og i samsvar med studiets/stipendprogrammets faglige innhold og nivå

Beskrivelse

Bibliotektlestene er beskrevet i selvevalueringen og også besiktiget av komiteen.

Det juridiske fakultetsbiblioteket ligger plassert i jussbygget. Biblioteket har 80 arbeidsplasser som kan benyttes for bruk av bibliotekets materiale, samt for søk etter og arbeid med faglig informasjon. Biblioteket har syv fast ansatte; to jurister, tre bibliotekarer og to på kontorsiden. Personalet hjelper med generelle orienteringer, med emnesøk, og med å finne frem i baser og

litteratur. Studenter og ansatte ved Det juridiske fakultet kan bestille en bibliotekar, som setter av tid og gir hjelp til å finne fram til relevant litteratur og informasjon fra databaser og Internet.

Biblioteket, inkludert EDC (Europeisk dokumentasjonssenter) har en samling på rundt 100.000 bind og abonnerer på rundt 2500 forskjellige tidsskrifter, domssamlinger, lovsamlinger, stensiler og årbøker - trykte og elektroniske. Biblioteket anskaffer så godt som all norsk juridisk litteratur, det meste fra øvrige nordiske land samt standardverk og lignende innen sentrale emner eller innen emner av interesse for forskerne fra en rekke øvrige land. I tillegg til juridisk litteratur finnes og samlinger innen tilstøtende felt som statsvitenskap, filosofi, historie, kriminologi, andre samfunnsfag. Bibliotekets PC-er gir adgang til Lovdata, norske og utenlandske elektroniske juridiske tidsskrift mv.

Biblioteket gir undervisning til fakultetets studenter, ansatte og utenlandske forskere, blant annet kurs om forskjellige databaser, web-sider, EU/EØS-kilder mv. Biblioteket finnes også på web med informasjon og med pekere mot relevant materiale.

Vurdering

Komiteen fikk et godt inntrykk av biblioteket under sitt institusjonsbesøk. Det ligger sentralt på fakultetet, og har rimelige åpningstider. Studentene har tilgang til juridiske databaser som dekker de fleste sentrale internasjonale juridiske tidsskrifter, og engelske, amerikanske og tyske rettskilder.

Biblioteket synes å være godt dekket med faglig kvalifisert personale, og adgangen til å bestille tid hos en bibliotekar, som gir hjelp til å finne fram til relevant litteratur og informasjon fra databaser og internett, er positiv og synes særlig egnet for stipendiatene.

Bibliotek tjenesten er lett tilgjengelig, og i samsvar med studiets faglige innhold og nivå.

5.3. Stipendiatene skal være sikret tilgang til IKT- tjenester av tilstrekkelig omfang og kvalitet

Beskrivelse

Ifølge selvevalueringen er IKT-tjenestene ved Universitetet i Bergen i løpet av 2005/2006 blitt sentralisert. Brukertjenester ivaretas pr telefon, fjernstyring av den enkeltes PC eller i form av ”utrykningshjelp”. En ansatt ved fakultetet har ansvar for skrivere og it-utstyr for øvrig ved driftsstans og kan også bistå de ansatte med en viss grad av førstelinjetjenester.

Vurdering

Etter komiteens vurdering synes stipendiatene ved universitetet i Bergen å være sikret tilgang til IKT-tjenester av tilstrekkelig omfang og kvalitet. Det ble ikke gitt uttrykk for noen misnøye på dette punkt under komiteens institusjonsbesøk.

5.4. Tekniske og administrative støttetjenester skal være tilfredsstillende

Beskrivelse

Fakultetet opplyser i selvevalueringen at de har en forskningsadministrasjon som består av fem ansatte. Disse yter ulike former for administrativ bistand til alle ansatte, herunder også til ph.d.-studentene. En førstesekretær og en seniorkonsulent har som hovedoppgave å administrere forskerutdanningen – fra opptak på ph.d.-programmet til disputas og kreering.

Vurdering

Etter komiteens vurdering synes de tekniske og administrative støttetjenestene å være tilfredsstillende. Det ble ikke gitt uttrykk for noen misnøye på dette punkt under komiteens institusjonsbesøk, og komiteen har ingen indikasjoner som skulle tilsi noe annet.

Konklusjon på punkt 5.

Infrastrukturen er tilpasset organisering av studiets karakter og relateres til ph.d.-studiets mål, og alle kravene til infrastrukturen er oppfylt, jf NOKUTs forskrift § 2-3 (5).

6. Institusjonen skal redegjøre for hvordan doktorgradsstudiet/stipendprogrammet kvalitetssikres i institusjonens system for kvalitetssikring jf § 2-3 (6).

Beskrivelse

Kvalitetssikringssystemet er beskrevet i fakultetets selvaluering.

UiBs kvalitetssikringssystem omfatter ennå ikke ph.d.-studiet men den sentrale forskningsavdelingen ved UiB har utarbeidet et notat som redegjør for ph.d.-studiet.

Faglig kvalitetssikring

Opptak:

Opptak til forskerutdanningen er regulert i *Reglement for graden PhD* § 2 og skjer ved søknad til fakultet. Formell kompetanse må dokumenteres. Ph.d.-prosjektets gjennomførbarhet blir vurdert sammen med prosjektbeskrivelse, fremdriftsplan, finansiering og opplæringsplan. Forslag til veileder skal fremgå av søknaden. For de som også søker tilsetning ved fakultet, behandler FU søknaden på grunnlag av innsendte dokumenter og innstilling fra bedømmelseskomité og fatter vedtak om opptak på ph.d.-studiet og oppnevner veileder, eventuelt flere veiledere når dette anses nødvendig eller ønskelig for gjennomføringen av prosjektet. For søkere med tilsetningsforhold andre steder behandler FU søknaden på grunnlag av innsendte dokumenter og skriftlig eller muntlig saksfremlegg fra leder av FU.

Studenter som er opptatt på programmet blir samtidig opptatt på forskerskolen. Ph.d.-studenten blir normalt medlem av aktuell forskergruppe og integreres i dette fagmiljøet.

Veiledning:

Veileder oppnevnes av FU. Som veileder oppnevnes kompetent fagperson som selv har tatt doktorgrad. Fakultetet benytter i noen tilfeller eksterne veiledere, men det oppnevnes da alltid en intern veileder ved fakultetet i tillegg. Eksterne veiledere kan være professorer ved andre fakultet i Norge og Norden for øvrig, og enkelte ganger også kompetente personer (må selv ha doktorgrad) fra andre yrkesgrupper, for eksempel advokater, dommere.

Rapport:

Årlige fremdriftsrapporter leveres fra ph.d.-student og veileder (frist 1. april). Det foreligger et sentralt skjema for rapporteringen, men fakultetet har valgt en ordning der student og veileder hver for seg redegjør for status og fremdrift i prosjektet. I tillegg må studenten også levere ca. 10-15 sider av manuskriptet. Rapporter og manus gjennomgås av visedekan for forskning og legges deretter frem for FU. Eventuelle problemer eller spørsmål som fremkommer i forbindelse med rapporteringen tas opp i møte mellom vedkommende ph.d.-student, veileder og leder av FU. I tillegg til oppfølging via fremdriftsrapporteringen, skal leder av FU også ha medarbeidersamtaler med hver av ph.d.-studentene. Dette sikrer at også andre spørsmål enn de det er naturlig å ta med i rapporten kan tas opp – dette kan for eksempel være spørsmål det ikke er naturlig å diskutere med veileder.

Avhandlingen/bedømmelse:

Det er utarbeidet et dokument om *Nivået for juridiske doktorgrader* vedtatt av Det nasjonale fakultetsmøtet 17.04.97 og styret ved Det juridiske fakultet 17.06.97. Dokumentet er under revisjon. Videre finnes *Veiledning om bedømmelse av norske doktorgrader*, godkjent av Det norske universitetsråd 09.12.96, og *Veiledning ved bedømmelse av doktorgrader ved UiB*. Avhandlingen består normalt av en monografi. Ved innlevering oppnevnes en sakkyndig komité som skal bedømme avhandlingen. Komitémedlemmene må selv ha avlagt doktorgrad. Komiteen består av 3 medlemmer, en intern og to eksterne (hvorav en fra annet land, vanligvis fra Norden). Dekan og visedekan drøfter i fellesskap hvem som skal foreslås i hvert enkelt tilfelle. Kvalitetssikring av avhandlingen skjer ved bedømmelse. Bedømmelseskomiteenes innstilling evalueres av visedekan for forskning. Når bedømmelseskomiteens innstilling foreligger, legges den frem for styret sammen med forslag til opponenter.

Forskerskolens innhold:

Fakultetet har opprettet forskergrupper innenfor de fleste rettsområder, og Forskerskolen i rettsvitenskap som er igangsatt fra høsten 2006 vil i mer eller mindre grad trekke veksler på disse fagmiljøene. Forskerskolens innhold utgjør opplæringsdelen i *Reglement for PhD-graden* § 4.2 og er inndelt i fem moduler med en modulansvarlig professor eller førsteamanuensis for hver modul. Det faglige innhold i hver modul utarbeides av den modulansvarlige og legges frem i et fellesmøte med de modulansvarlige og visedekan for forskning. Forskningsutvalget skal godkjenne forskerskolens innhold.

I tillegg til det som fremgår ovenfor og av *Reglement for PhD-graden* ved UiB arbeider fakultetet med utvikling av et kvalitetssikringssystem i forbindelse med innføring av forskerskolen. Evalueringen vil omfatte både det faglige innholdet, pedagogisk kvalitet, undervisning og organisering. Det er under utarbeidelse evalueringsskjema der ph.d.-studentene og hver modulansvarlig lærer vil foreta evaluering etter gjennomført modul/kurs. Fagpersoner som foreleser på de enkelte moduler vil også bli bedt om å gi en uttalelse i etterkant, både med henblikk på studentenes deltakelse på forelesningen/seminaret og hvordan kurset og undervisningsopplegget har fungert. På grunnlag av evalueringsskjemaene vil det bli utarbeidet rapport som skal legges frem for Forskningsutvalget. Fakultetet ser det som en felles utfordring for studenter og lærere å utvikle en god forskerskole på et høyt faglig nivå og vil legge meget arbeid i å kvalitetssikre innholdet. Det er FU som har det overordnede ansvaret for forskerskolen, og i dette utvalget er stipendiatgruppen representert med ett medlem.

Administrativ kvalitetssikring

Fakultetet har administrative rutiner som er nedfelt i en rutinebeskrivelse for de ulike deler av forskerutdanningen, blant annet rutinebeskrivelse for opptaksprosedyre, registreringsskjema for opplæringsdelen, innlevering av avhandlingen og disputas.

Universitetet i Bergen har en brukergruppe for ph.d.-modulen i Felles Studentsystem (FS), og en brukergruppe for ph.d.-studiet. Fakultetet deltar med to personer i FS-gruppen og en person i ph.d.-gruppen. Gruppene er aktive og har fått gjennomslag for flere forbedringsforslag i FS. Ph.d.-gruppen var aktiv deltaker i utformingen av søknadsskjema og avtale slik det foreligger i dag. Det arbeides for tiden med å samordne praksis på alle universitet og høyskoler for å få lik registrering av informasjon i FS, særlig med henblikk på kvalitetssikring av rapporteringen. FS er et rapporteringsverktøy som stadig må utvikles.

I forbindelse med oppstart av forskerskolen, har fakultetet innført nye rutiner for registrering av gjennomført opplæring. Det er som nevnt ovenfor utarbeidet registreringsskjema for modulene for hver student, der deltakelse på kurs og seminarer blir registrert fortløpende. Opplæring som er tatt andre steder og søkes godkjent som del av forskerutdanningen, må dokumenteres. Søknaden behandles av leder av FU, og ved godkjenning blir den registrert i opplæringsskjemaet. De enkelte moduler i forskerskolen er i dag ikke registrert i FS, men dette kan bli aktuelt i fremtiden.

Vurdering

Etter komiteens vurdering er fakultetets kvalitetssikring av ph.d.-studiet i hovedsak tilfredsstillende, men med rom for enkelte forbedringer.

Universitetets kvalitetssikringssystem omfatter ikke ph.d.-studiene. Foreløpig har heller ikke fakultet utviklet et kvalitetssikringssystem for ph.d.-studiet, men komiteen forstod det slik at dette arbeidet nå var i gang selv om det er uklart for komiteen hvor langt dette egentlig var kommet. Komiteen oppfattet det imidlertid slik at ledelsen for ph.d.-studiet ved fakultetet hadde som mål å få et kvalitetssikringssystem på plass så raskt som mulig, og komiteen er enig i en slik målsetning.

Årlige medarbeidersamtaler med den enkelte student må anses som en viktig del av fakultetets kvalitetssikring både hva gjelder selve ph.d.-studiet, veilederforholdet og prosjektets fremdrift og kvalitet. Komiteen forstod det slik at medarbeidersamtaler normalt har vært gjennomført årlig, men noe uformelt og uten klare rutiner. Med det etter hvert betydelige antall ph.d.-studenter som fakultetet nå har, er det viktig at det innføres klare rutiner for slike samtaler, og gjerne også retningslinjer for deres innhold. Komiteen fikk det inntrykk at ledelsen var enig i dette.

Kvalitetssikring av veilederforholdet er viktig for å sikre at den enkelte ph.d.-student får den oppfølging han/hun har krav på og trenger. Dette er særlig viktig når det benyttes eksterne veiledere som kan tenkes å føle noe mindre ansvar for gjennomføringen av prosjektet enn en intern. Det hender fra tid til annen at et veilederforhold ikke fungerer optimalt og endog at det skjærer seg fullstendig. Komiteen forstår det slik at veilederforholdet er tenkt kvalitetssikret ved årlige fremdriftsrapporter og medarbeidersamtaler, og at eventuelle problemer er tenkt tatt opp i et møte mellom den aktuelle student, veileder og leder av FU. Selv om slike problemstillinger ikke oppstår så ofte, er det viktig at ledelsen har tenkt grundige igjennom hvordan slike konflikter skal håndteres og har rutiner eller retningslinjer for disse, som også studentene er gjort kjent med.

Fakultetet synes å ha gode rutiner for kvalitetssikring av opptak til ph.d.-studiet. Dette er særlig viktig i dagens situasjon hvor antall søkere til utlyste stipendiatstillinger ofte er lavt, samtidig som fakultetet ønsker å øke antallet stipendiater.

Konklusjon på punkt 6.

Kravet om at institusjonen skal redegjøre for hvordan ph.d.-studiet kvalitetssikres i institusjonens system for kvalitetssikring er oppfylt, jf NOKUTs forskrift § 2-3 (6).

E) FAGLIG NIVÅ OG DOKUMENTERTE RESULTATER

Indikatorer på faglig nivå

Opptakskrav og kriterier for utvalg av stipendiater

Det stilles krav om mastergrad i rettsvitenskap, eller rettsvitenskapelig kompetanse på tilsvarende nivå. Opptakskravene er på riktig nivå., men få søkere til ph.d.-studiet innebærer en innebygd risiko når det gjelder studentenes nivå. Det er imidlertid ingen indikasjoner på at studentene ikke er på et tilstrekkelig høyt faglig nivå.

Kursene

Satsningen på teori, metode og etikk i den obligatoriske undervisningen er både egnet til fordypning i det vitenskapelige grunnlaget, og til å gi en bred vitenskapelig innfallsvinkel på programmet.

Veiledningsopplegget og ressursene

Fakultetet har begrenset veiledningskapasitet. Det er imidlertid ressurser til eksterne veiledere. Der hvor det blir brukt eksterne veiledere, har studentene også en intern biveileder.

Fagmiljøets størrelse

Fakultetet innehar bred kompetanse innenfor de fleste sentrale rettsområdene.

Manus for prøveforelesninger

Komiteen er blitt forelagt to prøveforelesninger, som begge er trykket, og som holder et godt nivå.

Doktorgradskomisjonenens vurderinger av avhandlinger

Komiteen er forelagt et antall avhandlingsbedømmelser, og disse oppfyller utvilsomt de krav som stilles til slike.

Indikatorer på dokumenterte resultater:

Ph.d.-studentenes tilfredshet

Under institusjonsbesøket intervjuet komiteen fem ph.d.-studenter. Disse var tilfeldig utvalgt, og spredt på ulike stadier i studiet. Komiteens inntrykk fra intervjuet er at studentene er fornøyde med det nye opplæringsprogrammet og forskergruppene, selv om noen ytret ønske om mer valgfrihet i programmet.

Arbeidsgivers tilfredshet

En betydelig del av ph.d.-studentene rekrutteres av fakultetet selv, og ellers framstår de nybakte doktorene som vel plasserte i advokatbransjen og i juristenes arbeidsmarked for øvrig.

Data om gjennomstrømming

Gjennomstrømmingen er ifølge fakultetet god, og har blitt bedre de siste årene. Det er vanskeligere å få forlengelse av stipendiatene nå enn tidligere. I oppdateringen av selvevalueringen opplyser fakultet at det ble oppnådd tre doktorgrader ved fakultet i 2006, én ph.d.-grad av en eksternt ansatt, og to dr.jurisgrader av egne ansatte. Gjennomsnittlig

brutto/netto årsverk var henholdsvis 3,6/2,6 mot normalt 4/3, noe som skyldes at to leverte avhandlingene sine før stipendiatperiodens utløp. Den tredje leverte på termin

F) KONKLUSJON

**Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen tilfredsstill
akkrediteringskravene for ph.d.-studiet i rettsvitenskap.**

G) ANBEFALINGER FOR VIDERE UTVIKLING

Målbeskrivelse

Planens målbeskrivelse kunne ha vært tydeligere. Noe generelt mål spesifikt for den rettsvitenskapelig forskerutdanningen angis ikke.

Opptakskrav

Opptakskravene er på riktig nivå. Få søkere til ph.d.-studiet innebærer imidlertid en innebygd risiko når det gjelder kvaliteten. Fakultetet bør være bevisst på dette, og tilpasse utlysings- og opptaksprosedyrene for å sikre tilgangen til gode ph.d.-studenter.

Undervisningen

Blant studentene ble det uttalt ønsker om noe mer valgfrihet og essayets emne burde være mer knyttet opp til de ulike avhandlingene. Komiteen mener fakultet bør vurdere om man ikke burde legge opp muligheter for å fordype seg i flere alternativer enn de forholdsvis få rettsteorier som inngår i pensum.

Framdrift

Komiteen mener at fakultetet bør være mer oppmerksom på behov for at noen kan trenge ekstra tid, særlig etter at de har vært fraværende, for eksempel på grunn av fødselspermisjon.

Fagmiljø

Når det gjelder integrering av studentene i fagmiljøet, er det komiteens anbefaling at fakultetet påser at alle er med i en forskergruppe eller tilsvarende miljøer. Eksterne ph.d.-studenter bør også inkluderes i dette.

Internasjonalt samarbeid og nettverk

Fakultetet burde vurdere å ta sterkere initiativ til utenlandsopphold, og mer organisert oppfordre studentene til å utnytte de muligheter som tilbys.

Kvalitetssikring

Medarbeidersamtaler er viktige. Det anbefales at fakultet får en mer formell ordning på dette, med klare rutiner.

Komiteen anbefaler videre at fakultetsledelsen lager rutiner eller retningslinjer for hvordan konflikter mellom veileder og student løses.

H) APPENDIKS

Sakkyndig komité

Den sakkyndige komité har bestått av følgende fire personer:

Stipendiat Anders B. Mikelsen, Universitetet i Oslo

Mikelsen er stipendiat ved Institutt for privatrett. Han er cand. jur. fra Universitetet i Oslo 1998. Han har erfaring som utreder i Høyesterett, dommerfullmektig i Drammen og advokatfullmektig. Han har gjennomført et forskningsopphold ved Oxford University.

Professor Páll Sigurðsson, Islands universitet

Dr. Juris fra Islands Universitet 1978, og har bl.a. studier fra Universitetet i Oslo, Universitetet i Bonn og Munchen og Institute of Advanced Legal Studies i London. Han er professor fra 1987. Han har undervist, veiledet og forsket på flere områder innen jus, bl. a. privatrett, sjørett, miljørett og rettshistorie. Sigurðsson har vært prodekan og dekan på Det juridiske fakultet ved Islands universitet. Han har vært utnevnt som medlem og har vært leder for flere utvalg og komiteer.

Professor Frederik Zimmer, Universitetet i Oslo

Zimmer er dr. juris 1978 og ble professor i skatterett ved Universitetet i Oslo i 1987. Han har veiledet flere doktorgradsstudenter og har sittet i flere doktorgradskomiteer i Norge og andre nordiske land, samt bedømmelseskomiteer for professorater i Danmark og Sverige. Nylig var han med i en evaluering av forskningen ved Juridisk Institut ved Handelshøjskolen i København. Han var dekan ved Det juridiske fakultet i Oslo i tiden 1995-2000 og har vært konstituert dommer i Høyesterett i tre perioder.

Professor Thomas Wilhelmsson, Helsingfors universitet (komiteens leder)

Thomas Wilhelmsson er prorektor ved Helsingfors universitet. Han er professor i sivil- og handelsrett, og har vært professor siden 1981. Han har hatt ulike stillinger ved Helsingfors universitet. Han har vært lovrådgiver for Justisdepartementet, og har ledet flere komiteer og forskningsprosjekter nasjonalt og internasjonalt. Han har under utdanning hatt opphold ved flere utenlandske institusjoner, blant annet Oslo, Oxford og Bremen. Han har erfaring fra evaluering av juridisk utdanninger i Sverige og på Island.

MANDAT FOR SAKKYNDIGE KOMITÉ FOR REVIDERING AV AKKREDITERT MASTER- OG PHD-STUDIER I RETTSVITENSKAP

Fastsatt av NOKUTs styre 29. mars 2006.

Oppgaven til sakkyndig komité er med hjemmel i lov om universiteter og høyskoler av 1. april 2005 og Kunnskapsdepartementets forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler av 8. september 2005 å:

- 1) Vurdere om mastergrad- og ph.d.-studiene i rettsvitenskap ved Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø
 - fremdeles tilfredsstillende alle NOKUTs standarder og kriterier for høyere grads- og doktorgradsstudier og
 - holder et tilstrekkelig faglig nivå og har tilfredsstillende dokumenterte resultater slik at akkrediteringen kan opprettholdes
- 2) Begrunne sine vurderinger og gi en entydig konklusjon i en skriftlig rapport
 - Rapporten skal ha vurderinger som institusjonen kan bruke i sitt videre utviklingsarbeid.
 - Rapporten skal kvalitetssikres før den avgis.
- 3) Avgi rapport til NOKUT.

Det formelle vurderingsgrunnlaget til komiteen er:

- Forskrift om standarder og kriterier for akkreditering av studier og kriterier for akkreditering av institusjoner i norsk høyere utdanning vedtatt av NOKUT 25. januar 2006. Det skal legges vekt på utdanningens faglig nivå og dokumenterte resultater.

Komiteens vurdering baseres på følgende materiale:

- Institusjonens selvevaluering, dokumenterte resultater og annet relevant skriftlig materiale som NOKUT og/eller komiteen anser som nødvendig for vurderingen.
- Komiteens erfaringer fra institusjonsbesøk.

Oppdraget avsluttes med NOKUTs vedtak.

UTDRAG FRA NOKUTs FORSKRIFT OM STANDARDER OG KRITERIER FOR AKKREDITERING AV STUDIER

Fastsatt av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) 25.01.2006 med hjemmel i Kunnskapsdepartementets forskrift av 08.09.2005 nr. 1040 om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler.

§ 2-3 Standarder og kriterier for akkreditering av doktorgradsstudier (og institusjonsbasert stipendprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid)

§ 2-3 (1) Det skal foreligge en plan for doktorgradsstudiet/stipendprogrammet.

1. Det skal foreligge et reglement for studiet/stipendprogrammet.
2. Studiet/stipendprogrammet skal ha et dekkende navn.
3. Planen skal vise at studiet/stipendprogrammet har tilstrekkelig faglig/kunstnerisk nivå, bredde og dybde og indre faglig sammenheng.
4. Av planen skal det framgå hvordan studiet/stipendprogrammet knyttes opp mot fagområder/kunstfaglige områder med tilstrekkelig bredde og klar avgrensning til andre fagområder/kunstfaglige områder.
5. Planen skal vise studiets/stipendprogrammets forankring i kjerneområde(r) som kan identifiseres i internasjonal sammenheng.
6. Planen skal beskrive studiets/stipendprogrammets faglige/kunstneriske mål, opptaksgrunnlag og hva studiet/stipendprogrammet kvalifiserer til.
7. Planen skal beskrive obligatoriske og valgfrie deler.
8. Av planen skal det framgå at stipendiatens arbeid/prosjekt er satt inn i en bredere faglig sammenheng.

§ 2-3 (2) Institusjonen skal ha et stabilt fagmiljø knyttet til doktorgradsstudiet/stipendprogrammet.

1. Størrelsen på fagmiljøet skal være tilpasset undervisningen, veiledningen og forskningen/det kunstneriske utviklingsarbeidet.
2. Fagmiljøet skal drive aktiv forskningsvirksomhet/kunstnerisk utviklingsvirksomhet med god faglig bredde på høyt internasjonalt nivå.
3. Institusjonen skal ha ansatte i hovedstilling med kompetanse innenfor det som regnes som kjerneområder for studiet/stipendprogrammet.
4. Minst 50 % av de faglig ansatte knyttet til studiet/stipendprogrammet skal være professorer, de øvrige skal være førsteamanuenser.

§ 2-3 (3) Den faglige virksomheten ved institusjonen skal støtte opp om doktorgradsstudiet/stipendprogrammet.

§ 2-3 (4) Institusjonen skal delta aktivt i nasjonalt og internasjonalt samarbeid og i nettverk som er relevante for doktorgradsstudiet/stipendprogrammet.

§ 2-3 (5) Infrastrukturen skal være tilpasset organisering av studiets/programmets karakter og relateres til doktorgradsstudiets/stipendprogrammets mål.

1. Stipendiatene skal være sikret nødvendige og egnede arbeidsforhold bl.a. kontorplass/produksjonslokaler, utstyr, drifts- og produksjonsmidler.

2. Bibliotektiljenestene skal være lett tilgjengelig og i samsvar med studiets/stipendprogrammets faglige innhold og nivå.
3. Stipendiatene skal være sikret tilgang til IKT- tjenester av tilstrekkelig omfang og kvalitet.
4. Tekniske og administrative støttetjenester skal være tilfredsstillende.

§ 2-3 (6) Institusjonen skal redegjøre for hvordan doktorgradsstudiet/stipendprogrammet kvalitetssikres i institusjonens system for kvalitetssikring.

Program for institusjonsbesøk - Universitetet i Bergen

Møterom: 546

Tid	Tema
4. juni 2007	
09.00 – 09.30	Komiteen har møte
09.30 – 10.30	Møte rektor, utdanningsdirektør, dekan, Juridisk Studentutvalg, ass. fakultetsdirektør
	Pause
10.45 – 11.45	Møte med studenter Studenter fra alle studieår representert, samt utvekslingsstudent
11.45 – 12.00	Møte med prodekan for undervisning
12.00 – 12.45	Arbeidslunsj for komiteen
12.45 – 13.30	Møte med faglig/vitenskapelig personale tilknyttet mastergradsstudiet (etablerte professorer)
	Pause
13.45 – 14.30	Møte med faglig/vitenskapelig personale tilknyttet mastergradsstudiet (nyere tilsatte)
	Pause
14.45 – 15.45	Møte med studieansvarlig, studieleder for mastergradsstudiet, forskningskonsulenten, internasjonal koordinator
15.45 – 16.45	Timelærere og eksterne sensorer
	Pause
17.00 – 18.00	Arbeidsgivere / avtakere
18.00 – 18.45	Oppsummerende møte
5. juni 2007	
08.00 – 08.30	Formøte
08.30 – 09.30	Besiktigelse av infrastruktur
09.30 – 10.30	Møte med doktorgradsstudentene ○ Tilfeldig utvalgte doktorgradsstudenter ○ Doktorgradsstudenter på ulike trinn i studiet
	Pause
10.45 – 11.45	Møte med faglig/vitenskapelig personale tilknyttet doktorgradsstudiet
11.45 – 12.30	Arbeidslunsj med komiteen
12.30 – 13.30	Møte med FoU-ansvarlig, programansvarlig for doktorgradsstudiet
13.30 – 14.00	Pause og arbeidsmøte for komiteen
14.00 – 15.00	Møte rektor, utdanningsdirektør, dekan, Juridisk Studentutvalg, ass. Fakultetsdirektør
15.00	Avsluttende arbeidsmøte for komiteen
	Avreise

Dokumentasjon benyttet i vurderingen:

- Selvevaluering for ph.d. studiet i rettsvitenskap, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen, desember 2006
- Oppdatering av selvevalueringen av 24.04.07
- Håndbok for kvalitetssikring av universitetsstudiene
- Studiekvalitet og kvalitetssikringssystem
- Med studenten i sentrum - kvalitetssikring av utdanning ved UiB
- Oversikt høstsemester 19 uker – uke 33-51 og vårsemester 21 uker – uke 2 -24
- Oppgitt tidsbruk 2. studieår 2006/2007
- Aktive doktorgradskandidater ved Det juridiske fakultet
- Det juridiske fakultetsbibliotek
- Et utvalg av ph.d.-avhandlinger (framlagt til gjennomsyn under institusjonsbesøket)